

<https://doi.org/10.52326/csd2023.14>

ENTREPRENEURSHIP DEVELOPMENT TRENDS IN THE REPUBLIC OF MOLDOVA

TENDINȚE DE DEZVOLTARE A ANTREPRENORIATULUI ÎN REPUBLICA MOLDOVA

Ina Gumeniuc, PhD.

Technical University of Moldova, 168 Stefan cel Mare and Sfânt Boulevard, Chisinau, Moldova

Abstract. Entrepreneurship occupies a secure place in economic and social life, representing the basis of the economy and contributing to the achievement of the primary economic goals set at the country level. The development of entrepreneurship has been and remains essential for the development of the country, including the cooperation of the Republic of Moldova with the European Union. A special place is occupied by small and medium-sized enterprises, which have a majority share in the total number of enterprises. Small and medium-sized enterprises are the main source of jobs and growth in the Republic of Moldova. They play an important role in diversifying production, exports and employment are a vital source of entrepreneurial human capital. This is particularly important at a time when the country is striving to make its economy more modern, inclusive and resilient to shocks such as the Covid-19 pandemic, the military conflict in Ukraine and the energy, economic and social crises they have generated. In order to identify the trends in the development of entrepreneurship and to establish the factors that stimulate it or the main constraints in entrepreneurial activity in the Republic of Moldova, an analysis of the main indicators on the registration and deregistration of enterprises, the structure of enterprises by size, sectoral distribution, as well as indicators on the number of economic agents declared insolvent was carried out.

Keywords: *entrepreneurship, enterprise, development.*

JEL code: *E32.*

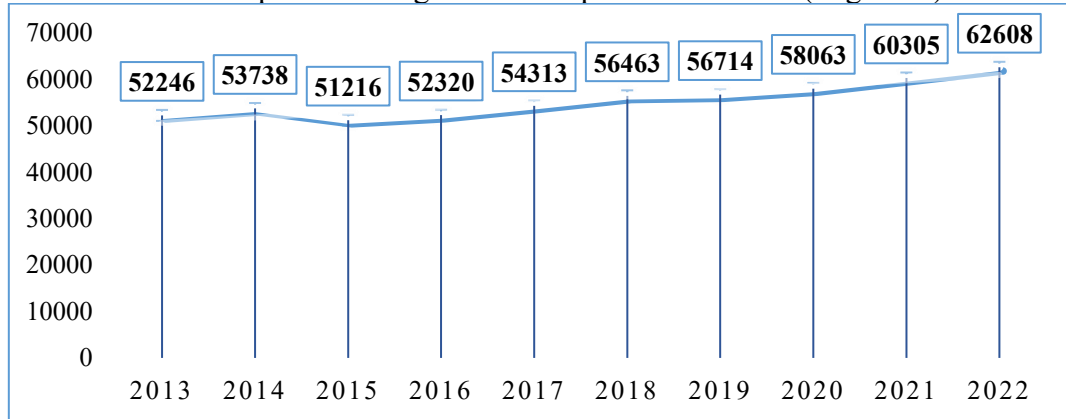
Abstract: Antreprenoriatul ocupă un loc sigur în viața economică și socială, reprezentând baza economiei și contribuind la realizarea obiectivelor economice primare stabilite la nivel de țară. Dezvoltarea antreprenoriatului a fost și rămâne esențială pentru dezvoltarea țării, inclusiv pentru cooperarea Republicii Moldova cu Uniunea Europeană. Un loc aparte îl ocupă întreprinderile mici și mijlocii, care dețin o pondere majoritară în numărul total de întreprinderi. Întreprinderile mici și mijlocii sunt principala sursă de locuri de muncă și de creștere economică în Republica Moldova. Ele joacă un rol important în diversificarea producției, a exporturilor și a ocupării forței de muncă și reprezintă o sursă vitală de capital uman antreprenorial. Acest lucru este deosebit de important într-un moment în care țara se străduiește să își facă economia mai modernă, mai incluzivă și mai rezistentă la șocuri precum pandemia Covid-19, conflictul militar din Ucraina și crizele energetice, economice și sociale pe care acestea le-au generat. Pentru a identifica tendințele de dezvoltare a antreprenoriatului și pentru a stabili factorii care îl stimulează sau principalele constrângeri în activitatea antreprenorială în Republica Moldova, a fost efectuată o analiză a principalilor indicatori privind înregistrarea și radierea întreprinderilor, structura întreprinderilor după mărime, distribuția sectorială, precum și a indicatorilor privind numărul de agenți economici declarați insolvabili.

Cuvinte-cheie: *antreprenoriat, întreprindere, dezvoltare.*

Antreprenoriatul ocupă un loc sigur în viața economică și socială, reprezentând baza economiei și contribuind la realizarea obiectivelor economice primordiale stabilite la nivel de țară. Dezvoltarea antreprenoriatului este esențială pentru progresul unei națiuni și pentru consolidarea colaborării

Republicii Moldova cu Uniunea Europeană, este un proces complex și implică eforturi la nivel guvernamental, instituțional și comunitar. Prin crearea unui mediu favorabil și oferirea de sprijin adecvat, se poate promova cultura antreprenorială și se pot stimula inovația și dezvoltarea economică. Există mai multe aspecte cheie în dezvoltarea antreprenoriatului, așa ca: educația antreprenorială; acces la resurse; infrastructură favorabilă; climatul legislativ și administrativ; inovație și cercetare; sprijin pentru sectoarele cu potențial de creștere; cultură antreprenorială; rețele de susținere, etc.

Conform datelor Biroului Național de Statistică (BNS) pentru anii 2013-2022, constatăm o creștere a numărului de întreprinderi înregistrate în Republica Moldova (Figura 1).

Figura 1. Dinamica numărului de întreprinderi în Republica Moldova

Sursa: Elaborat de autor în baza sursei [1].

Pe parcursul a ultimilor 10 ani se atestă o creștere a numărului de întreprinderi de la 52246 întreprinderi în 2013, până la 62608 întreprinderi în 2022, în mediu cu 1144 întreprinderi anual, conform datelor BNS. Însă, conform datelor Agenției Serviciilor Publice (ASP), la 31 decembrie 2022 în Republica Moldova erau înregistrate 126267 întreprinderi, cu 63659 întreprinderi mai mult față de datele prezentate de BNS [3]. Comparând aceste date, putem concluziona că din numărul total de întreprinderi înregistrate în Republica Moldova doar 49,6 % sunt viabile, acele întreprinderi care prezintă rapoartele financiare și statistice Biroului Național de Statistică.

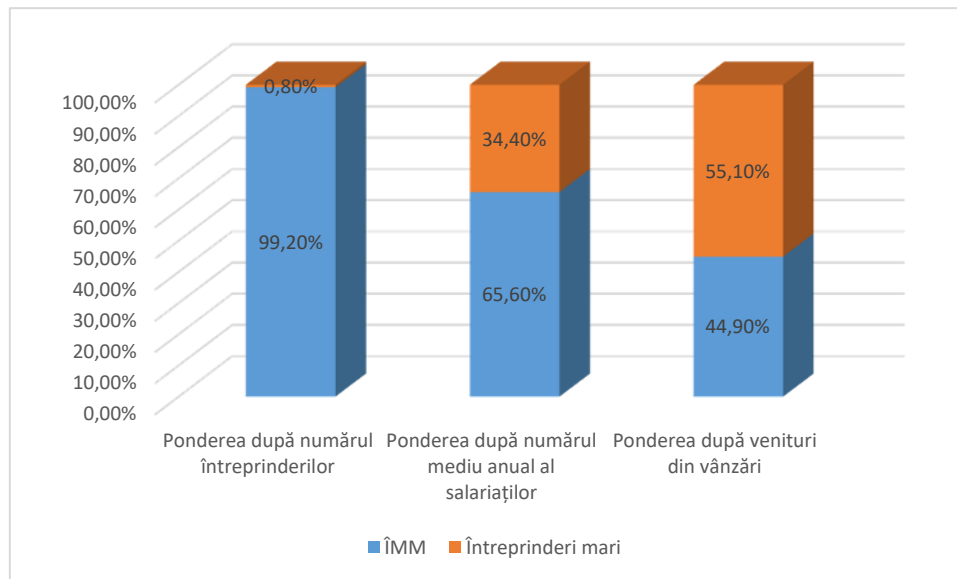
Analizând întreprinderile după mărime, merită să facem o remarcă. Criteriile de clasificare a întreprinderilor după mărime în una din categorii (întreprinderi micro, mici, mijlocii și mari) sunt delimitate în Legea Republicii Moldova nr. 179/2016, așa cum este specificat în Tabelul nr. 1.

Tabelul 1. Clasificarea întreprinderilor după mărime

Mărimea	Numărul mediu anual de angajați, persoane	Cifra de afaceri anuală sau valoarea activelor totale, milioane lei
Micro	cel mult 9	până la 18
Mică	10-49	până la 50
Mijlocie	50-249	până la 100
Mare	de la 250	peste 100

Sursa: [4].

Potrivit datelor BNS pentru anul 2022, întreprinderile mici și mijlocii (ÎMM) din Republica Moldova constituiau 99,2% din totalul întreprinderilor (conform Figurii 2). Numărul ÎMM-urilor a crescut constant, ajungând în 2022 la 62111 întreprinderi, în creștere cu 22% față de 2013. Din această cifră, 87,7% sunt microîntreprinderi. Întreprinderile mici și mijlocii sunt principalul furnizor de locuri de muncă și motorul creșterii economice în Republica Moldova. Ele joacă un rol crucial în diversificarea producției, în extinderea exporturilor și în ocuparea forței de muncă, reprezentând o sursă esențială de capital uman antreprenorial. Această contribuție este deosebit de semnificativă într-un moment în care țara se străduiește să-și modernizeze economia, să o facă mai inclusivă și mai rezistentă la diverse șocuri, cum ar fi pandemia Covid-19, conflictul militar din Ucraina și crizele energetice, economice și sociale generate de acestea.

Figura 2. Ponderea ÎMM-urilor din Republica Moldova în ocuparea forței de muncă și Produsul Intern Brut (PIB), 2022.

Sursa: Elaborat de autor în baza sursei [1].

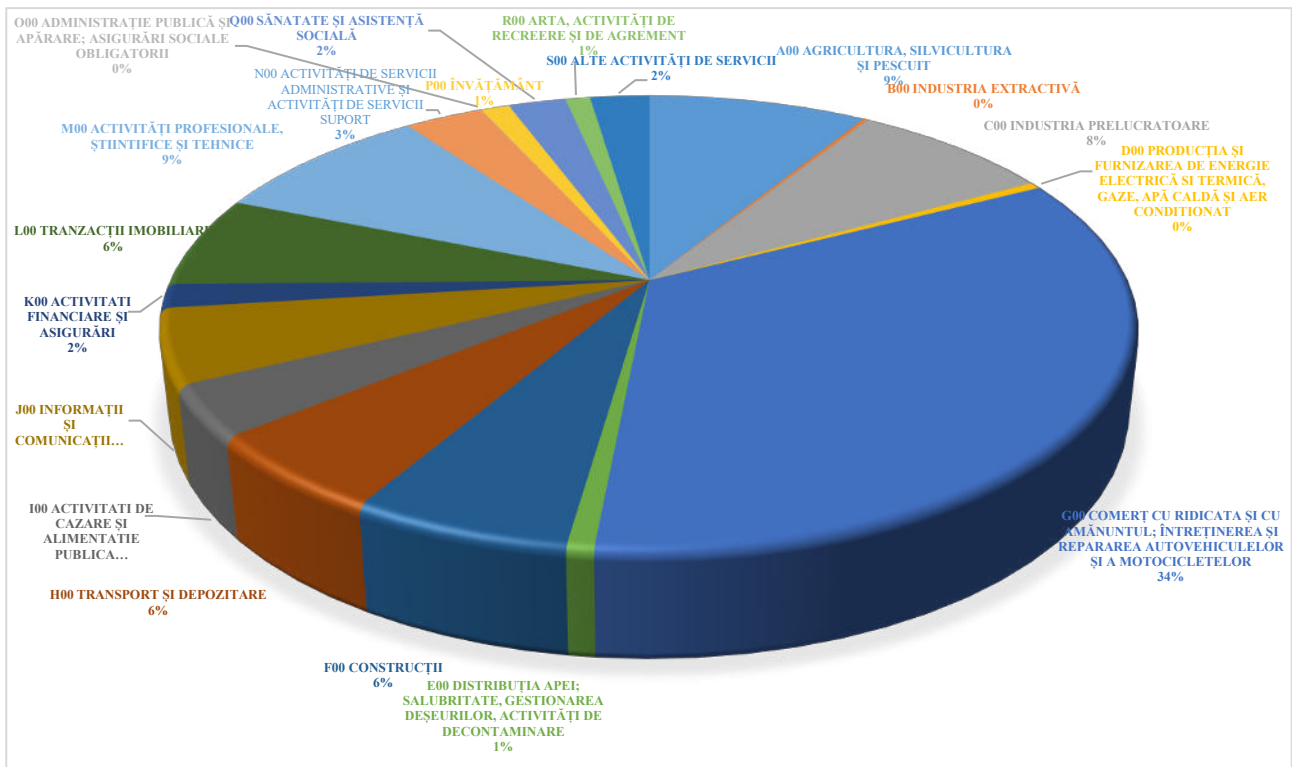
Pe parcursul a ultimilor 10 ani, 2013-2022, se observă o diminuare a numărului mediu scriptic al salariaților în întreprinderile mari, de la 226768 salariați în anul 2013, până la 182013 salariați în anul 2022, și o creștere a populației angajate în întreprinderile mici și mijlocii. În Republica Moldova, întreprinderile mici și mijlocii au devenit un motor semnificativ în generarea locurilor de muncă și în creșterea economică. Ele au contribuit cu 65,6 % din totalul locurilor de muncă de pe piață, înregistrând o creștere de 8,8 puncte procentuale față de 2013. În medie, fiecare ÎMM a creat 6 locuri de muncă, demonstrând un impact semnificativ în sectorul ocupării forței de muncă. Veniturile din vânzări ale ÎMM-urilor au înregistrat o creștere remarcabilă, ajungând la o medie de 791,2 mii lei per salariat, cu o creștere de 531,8 mii lei (+205%) față de anul 2013.

Cu toate că au o pondere majoritară, ÎMM-urile generează doar 44,9 % din veniturile din vânzări din totalul veniturilor din vânzări înregistrate de întreprinderi în 2022. În ceea ce privește distribuția regională a veniturilor generate de întreprinderile mici și mijlocii, municipiul Chișinău se află în frunte, contribuind cu 63,4%, urmat de regiunile Centru (14,6%), Nord (12,8%), Sud (5,4%) și UTA Găgăuzia (3,8%). Deși majoritatea ÎMM-urilor au înregistrat o creștere a profitului în anul 2022, doar 53% din totalul acestora au raportat un astfel de succes, evidențiindu-se o creștere de 13,6 puncte procentuale față de situația din 2013.

Pandemia COVID-19 a avut un impact semnificativ și negativ asupra sectorului ÎMM-urilor. Aceasta a accentuat inegalitățile dintre întreprinderile mici și mijlocii, majoritatea dintre ele fiind slab pregătite pentru o astfel de criză, spre deosebire de întreprinderile mai mari, care s-au dovedit mai rezistente datorită dotării tehnologice, rezervelor de lichidități și relațiilor stabilite pe termen lung cu furnizorii și clienții.

Problemele cu care s-au confruntat ÎMM-urile au inclus lichiditatea limitată, restricțiile impuse de izolare, scăderea cererii pe piață, dificultăți în gestionarea șomajului, lipsa infrastructurii adecvate și a competențelor necesare pentru o tranziție rapidă către digitalizare și munca online. Aceste provocări au persistat nu doar în 2020, ci și ulterior, punând presiune suplimentară pe aceste întreprinderi în procesul lor de adaptare și supraviețuire într-un mediu economic schimbător și dificil [5].

Întreprinderilor din Republica Moldova activează în diverse domenii economice, cu un accent deosebit pe următoarele sectoare: comerțul cu ridicata și cu amănuntul, inclusiv întreținerea și repararea autovehiculelor și motocicletelor (34%), urmat de sectorul activităților profesionale, științifice și tehnice (9%), agricultura, silvicultura și pescuit (9%), precum și industria prelucrătoare (8%) (conform Figurii 3).

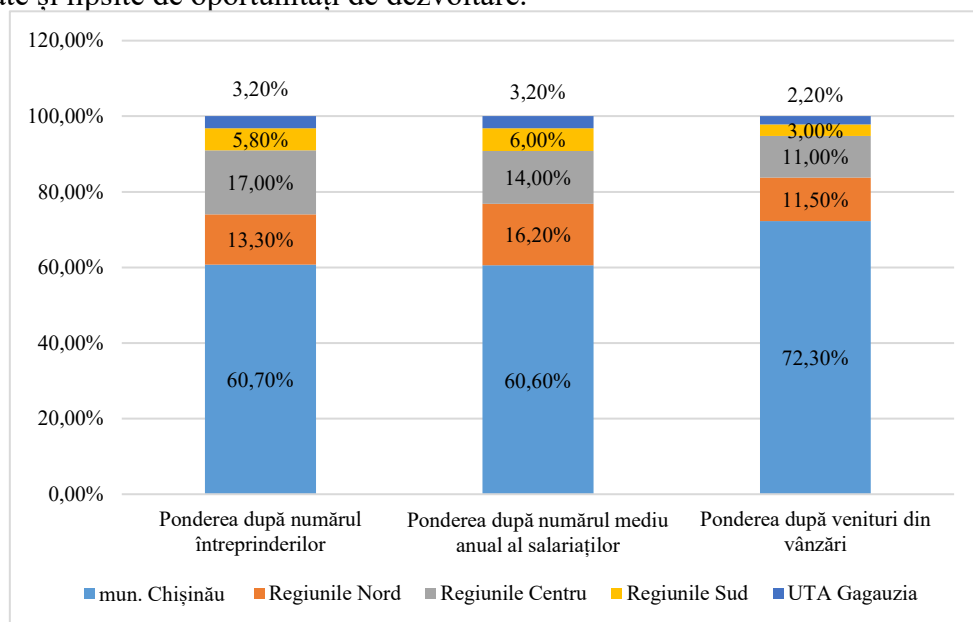

Figura 3. Distribuția sectorială a întreprinderilor în Republica Moldova, 2022

Sursa: Elaborat de autor în baza sursei [1].

Comerțul cu ridicata și cu amănuntul, inclusiv întreținerea și repararea autovehiculelor și motocicletelor, este în continuă creștere și are o pondere semnificativă în total venituri din vânzări (47,7 %), urmat de industria prelucrătoare (13,9 %), producția și furnizarea de energie electrică și termică, gaze, apă caldă și aer condiționat (7,5 %) și agricultura (4,6 %).

În decursul ultimelor trei decenii, în Republica Moldova s-a menținut un model de dezvoltare predominant monopolar, unde resursele și prosperitatea s-au concentrat în mod disproporționat în municipiul Chișinău. Acest lucru a avut loc în timp ce regiunile periferice au fost din ce în ce mai marginalizate și lipsite de oportunități de dezvoltare.

Figura 4. Ponderea principalilor indicatori de activitate ai întreprinderilor în profil teritorial pentru 2022

Sursa: Elaborat de autor în baza sursei [2].

Conform datelor furnizate de Biroul Național de Statistică, în anul 2022, municipiul Chișinău a reprezentat dominant majoritatea indicatorilor de dezvoltare a Republicii Moldova, concentrând în special:

- a) 61 % din numărul total de întreprinderi;
- b) 85 % din volumul investițiilor pe termen lung;
- c) 72% din totalul veniturilor din vânzări;
- d) 61 % din numărul total de locuri de muncă existente [2].

Conform Programului național pentru promovarea antreprenoriatului și creșterea competitivității în anii 2023-2027, au fost definite cinci grupuri de probleme și provocări care trebuie detaliate pentru a asigura crearea unui mediu favorabil, care să susțină antreprenorii din Republica Moldova [5]:

1. lipsa unei culturi antreprenoriale dezvoltate și a competențelor esențiale cerute de o economie modernă;
2. cadrul de reglementare dezechilibrat și incomplet;
3. acces limitat la resurse financiare cu costuri de tranzacție reduse și cerințe rezonabile pentru garanții;
4. dificultatea de a accesa și de a concura pe piețele interne, regionale, din Uniunea Europeană și internaționale, în special pentru regiunile rurale și IMM-uri;
5. capacități reduse în cadrul întreprinderilor mici și mijlocii pentru a recunoaște și adopta inovații, concentrându-se pe produse și servicii cu tehnologie mai veche și cu potențial de creștere redus.

În concluzie, dezvoltarea antreprenoriatului în Republica Moldova este crucială pentru stimularea creșterii economice, reducerea sărăciei, crearea de locuri de muncă și îmbunătățirea calității vieții pentru cetățeni. Apare necesitatea îmbunătățirii suplimentare a mediului de reglementare și ale cadrului operațional pentru a aborda următoarele aspecte importante:

- îmbunătățirea integrității în afaceri prin colaborarea cu organizațiile de suport pentru afaceri;
- asigurarea transparenței în procesele decizionale privind asistența financiară externă acordată întreprinderilor mici și mijlocii;
- asigurarea unei concurențe echitabile pentru IMM-uri prin consolidarea instituțională a Consiliului Concurenței și realizarea de evaluări ale concurenței și studii de piață;
- îmbunătățirea eficienței și transparenței în achizițiile publice, aliniindu-le cu cerințele și practicile bune ale Uniunii Europene prin intermediul achizițiilor publice electronice;
- aplicarea consecventă a noii metodologii de Analiză a Impactului de Reglementare de către toate autoritățile responsabile de elaborarea cadrului normativ;
- îmbunătățirea cadrului reglementar și instituțional pentru a permite utilizarea surselor alternative de finanțare, printre care finanțarea participativă (crowdfunding), îngerii de afaceri (business angels) și tehnologia financiară (fintech);
- îmbunătățirea cadrului normativ care guvernează preluarea întreprinderilor, fie prin moștenire sau prin achiziție;
- eliminarea obstacolelor administrative și legislative în formarea și funcționarea clusterilor, în special în industriile inovatoare;
- promovarea strategiilor proactive pentru acordarea unei a doua șanse întreprinderilor, inclusiv facilitarea accesului la finanțare după faliment și oferirea de orientare sau formare pentru cei care își reiau afacerile;
- simplificarea procedurilor pentru lichidarea întreprinderii, în special în caz de faliment, pentru a reduce complexitatea și costurile;
- implementarea de politici de sprijin pentru IMM-uri, fundamentate pe analize sectoriale și bugete dedicate, promovând astfel dezvoltarea și susținerea acestora. [5].

Referințe:

1. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Antreprenariat. Activitatea și poziția financiară a agenților economici după mărime și activități economice [accesat 10.10.2023]. Disponibil: https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica_24%20ANT__ANT030/ANT030040.px/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774.
2. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Antreprenariat. Activitatea și poziția financiară a agenților economici după mărime, în profil teritorial [accesat 10.10.2023]. Disponibil: https://statbank.statistica.md/PxWeb/pxweb/ro/40%20Statistica%20economica/40%20Statistica%20economica_24%20ANT__ANT030/ANT030050reg.px/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774.
3. Agenția Servicii publice. Date statistice din Registrul de stat al unităților de drept după genurile de activitate declarate [accesat 5.10.2023]. Disponibil: https://www.asp.gov.md/sites/default/files/date-deschise/date-statistice/2022/rsud/activitate/2022/01.2022-rsud_activitate.pdf.
4. Legea 179 din 21.07.2016 cu privire la întreprinderile mici și mijlocii. [accesat 7.10.2023]. Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=137022&lang=ro#.
5. Programul național pentru promovarea antreprenariatului și creșterea competitivității 2023-2027. [accesat 12.10.2023]. Disponibil: <https://www.gov.md/en/archive?order=title&sort=desc&page=1356>.